

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-35-11>

УДК 342.725

А.В. СМУЛЬСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових
дисциплін юридичного факультету

E-mail: allasm1@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1999-3068>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи 4

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОВНОГО ПИТАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* Мова є головним засадничим принципом консолідації українського суспільства, рушієм змін національної свідомості, інструментом, який гартує і додає сил.

Від ставлення кожного до української мови сьогодні залежатиме у подальшому й формування національної солідарності, й становлення висококультурної мовної особистості, й виховання підростаючого покоління, й узагалі, можливо, наше подальше існування як нації, як народу, як країни.

Мовне питання становило сферу будь-яких зацікавлень в усі часи: від дослідження його парадоксальності взагалі, й вивчення політичних маніпуляцій і спекуляцій, які виникали щоразу, коли це стало комусь вигідно; спостереження за мовними процесами, що відбувалися у країні під маскою «взаємовпливу» та «взаємозбагачення», а насправді були прикриттям тотального зросійщення більшої частини України й падіння престижу української мови тощо.

Короткий зміст основних результатів. У статті зазначено, що історія законодавства що регулювало мовне питання в Україні, починається з її заборон у добу бездержавності України в складі Російської імперії та інших держав. До причин тривалого домінування російської мови в Україні та його наслідків віднесено багатовікову русифікацію, міграцію росіян на територію України, фізичне знищення, депортацію і вимушену еміграцію українців за межі України, формування «російської» ситуації, коли національно свідомі українці змушені захищатися від мігрантів. Послідовно наведено та охарактеризовано низку нормативних актів, прийняття яких у різні часи було покликане регулювати мовне питання в Україні.

Висновки. Мовний фронт – це ще один фронт, та не поле битви, а нова можливість відстоювати наші цінності. Знати та спілкуватися українською – захищати національні інтереси та наблизити нашу перемогу. Війна розставляє акценти. З початком повномасштабного російського вторгнення українці почали масово відмовлятися від мови агресора, а підтримка України як єдиної держави є безпрецедентною за всі роки незалежності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *мова, мовне питання, повномасштабне вторгнення РФ, законодавче забезпечення, закон, національна ідентифікація, захист, держава.*

Як цитувати: Смутьська А.В., Правове регулювання мовного питання в Україні під час повномасштабного вторгнення рф. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право».* 2023. Вип. 35. С. 112-118. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-35-11>

In cites: Smulsk A.A. Legal regulation of the language issue in Ukraine during a full-scale invasion russian federation. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»,* (35), P. 112-118. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-35-11> (in Ukrainian)

Вступ. Мова у поєднанні з національним культурним простором, який вона створює навколо, здатна консолідувати народ та об'єднувати державу, що, по суті, становить її фундаментальну роль у житті суспільства.

Очевидно, що зростання авторитету української мови сьогодні залежить від багатьох чинників – і від знання і шанування національних традицій, й своєї історії, й від формування національної свідомості, а наразі

на її популярність впливає й те, що вона виступає потужною зброєю та важливим елементом спротиву українського народу під час війни із російським загарбником.

Сьогодні ми є свідками творення нової сторінки в історії нашого народу, коли доводиться утверджувати українську мову в Україні, будувати напрямок існування у бік україноцентричної позиції, відновлювати українське обличчя України, створювати справжнє українського обличчя.

Але, на думку, українського мовознавця Павла Гриценка, – це вже процес незворотній, невпинний. І наскільки страшнішою стає глибина втрат у цій нищівній війні, коли розумієш, що воїни захищають не просто землю чи населений пункт, а боронять вони передовсім українські цінності [2].

Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень у своєму блозі зазначив, що «з першими ракетами, випущеними по українських містах, прийшло усвідомлення важливості збереження української мови та культури». Мова є головним засадничим принципом консолідації українського суспільства, рушієм змін національної свідомості, інструментом, який гартує і додає сил. Одним із російських наративів для виправдання їхньої агресії в Україні є захист тут російськомовних. Тому це особливо вплинуло на свідому відмову російськомовних українців після 24 лютого 2022 року від мови окупанта [3].

За свідченням відомого українського режисера Олега Сенцова, його численні російськомовні друзі (ще до повномасштабного вторгнення РФ в Україну – А. С.) у спілкуванні масово переходять на українську, адже це своєрідний маркер: «говориш українською – отже, ти за Україну... Державна мова – це те, що має об'єднувати нашу націю... А зараз, якщо ти розмовляєш російською, ти підтримуєш ворога тим самим» [4].

Українська мова сьогодні дуже перешкоджає Кремлю, адже своїм завданням він вбачає збереження та захист російськомовних середовищ в Україні. Проте, як ніколи раніше, і не лише з огляду на законодавче закріплення, а саме за покликом серця, наразі відбувається масштабне розширення сфер вживання української мови, активізація її культурно-творчого потенціалу, а це, як відомо, укріплює нашу мовно-національну свідомість, наш ментальний код.

Отже, мовне питання в нашій країні сьогодні, як ніколи, актуальне та гостре. Воно давно вийшло за межі абстрактного асоціювання виключно з чимось книжним – наукою чи освітою; розмило межі кордонів, які для когось виправдовували цінність української мови виключно для існування ніжної української пісні чи материнської колискової; казкової оповіді чи ба, трохи більше – фактів, закарбованих у стародавніх літописах і пам'ятках – і все.

Однак тепер це питання стосується кожного громадянина нашої держави, бо повномасштабна війна РФ проти України, горе і втрати, нелюдські катування, яких зазнають українці на рідній землі, спонукають громадян України, які розмовляли російською, якомога швидше перейти на українську мову. І від ставлення кожного до української мови сьогодні залежатиме у подальшому й формування національної солідарності, й становлення висококультурної мовної особистості, й виховання підростаючого покоління, й узагалі, можливо, наше подальше існування як нації, як народу, як країни.

Отже, мовне питання становило сферу будь-яких зацікавлень в усі часи. І оскільки ми маємо законодавче закріплення української мови як державної в Конституції України [5], а, як свідчить практика, реальна картина використання мов у регіонах подекуди була такою, що точно не відповідала Конституції, то інтерес до мовного питання завжди був виправданим, а це й дослідження його парадоксальності взагалі, й вивчення політичних маніпуляцій і спекуляцій, які виникали щоразу, коли це ставало комусь вигідно; спостереження за мовними процесами, що відбувалися у країні під маскою «взаємовпливу» та «взаємозбагачення», а насправді були прикриттям тотального зросійщення більшої частини України й падіння престижу української мови тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх публікацій і досліджень з правничо-лінгвістичної проблематики свідчить, що вчені розглядають у своїх працях різні аспекти розвитку та функціонування української мови в сучасних умовах. Зокрема Л. Аза, Є. Головаха, М. Вівчарик, Ю. Грицак, І. Дзюба, В. Лизанчук, Н. Паніна, А. Погрібний, П. Гриценко, О. Руда та інші вітчизняні вчені досліджують сучасний стан та питання правового забезпечення функціонування державної мови.

У своїх працях І. Дзюба, С. Здіорук, М. Карпенко, Л. Масенко та інші вчені розглядають пріоритети мовної політики у зміцненні українського суспільства.

Питанню функції української мови в державному управлінні приділяли увагу І. Лопушинський, І. Плотницька, О. Ткаченко та інші дослідники.

Мета дослідження. В існуючих дослідженнях щодо правового забезпечення

українського мовного питання в умовах війни РФ з Україною на сьогодні комплексного підходу не має, тому метою зазначеної праці є спроба систематизації законодавчого регулювання мовного питання в Україні взагалі та в умовах повномасштабного вторгнення РФ, а також визначення головних змін, що відбуваються у формуванні мовної самоідентифікації українців на сьогодні.

Виклад основного матеріалу. Історія мовного законодавства щодо української мови починається з її заборон у добу бездержавності України в складі Російської імперії та інших держав. З проголошенням незалежності України, здавалося, настануть кардинальні зміни. Ще до проголошення незалежності у 1989 р. Верховна Рада під тиском патріотичних сил УРСР ухвалила Закон УРСР «Про мови в Українській РСР» (був чинним в Україні до 2012 р.) [6], в якому українська мова отримала статус державної, що створило передумови для поступового відродження мови титульної нації як повноцінного засобу спілкування та важливого чинника розвитку соборної Української держави, а згодом (1996 р.) це вже було закріплено в ст. 10 Конституції України.

У 1990 р. було прийнято «Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року» (далі – Програма), проте через відсутність відповідальності за порушення Закону «Про мови в Українській РСР» та невиконання зазначених вище положень Програми, відбулося їх пасивне руйнування і пряме гальмування, в результаті чого цей Закон і Програма, а також наступні подібні програми, прийняті в 1997 і 2003 рр. відповідно реалізовано не було.

Відомий дослідник націєтворчих процесів М. Вівчарик розкрив причини домінування російської мови в Україні та його наслідки. Зокрема, він зазначає, що «через багатовікову русифікацію, міграцію росіян на територію України, фізичне знищення, депортацію і вимушену еміграцію українців за межі України, склалася наднебезпечна «російська» ситуація, коли не мігранти опираються проти асиміляції корінним народом, а, навпаки, національно свідомі українці змушені захищатися від мігрантів» [7].

Окремо слід зазначити щодо Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2003) [8], яким визначалося, що заходи, спрямовані на

утвердження української мови як державної, не повинні перешкоджати чи створювати загрозу збереженню й розвитку інших мов у країні. Цікавим є той факт, що у Законі неправильно переклали, наприклад, словосполучення «minority language» – як «мова меншин», хоча в хартії, прийнятій у Страсбурзі (1992), мова йде про міноритарні мови, тобто такі, що вимирають і потребують захисту. Й таким, чином, у 2012 році було прийнято Закон України «Про засади державної мовної політики» № 5029-VI від 3 липня 2012 року (втратив чинність Рішенням Конституційного Суду № 2-р/2018 від 28.02.2018) [9], у якому саме через цю неточність перекладу поряд з державною було визначено перелік 18-ти мов меншин, одна з яких – російська, чим істотно розширилася сфера функціонування російської мови на українських землях, оскільки закон передбачав право офіційного використання регіональних мов одночасно з українською на тих територіях, де кількість їхніх носіїв перевищує 10 %. Від самого початку Закон був скандально-контраверсійним. Згодом він спровокував «мовний майдан» у Києві (2012 р.), на якому заперечували проти прийняття цього закону. А коли у 2014-му під час усунення від влади Президента В. Януковича знову була спроба скасувати цей Закон, розпал пристрастей опонентів лише яскравіше зайнявся, бо виникла «нова» тема – «дискримінація» росіян в Україні, що стало підставою посилення інформаційної та початком збройної агресії РФ проти України.

Значимими подіями щодо захисту української мови як державної було прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» [10], що вимагає від радіо- і телекомпаній надавати 75 % продукту українською мовою на загальнонаціональних та регіональних і 60 % – на місцевих каналах; Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [11], згідно з яким мовою у сфері наукової та науково-технічної діяльності є державна мова; Закону України «Про державну службу» [12], що зобов'язує осіб державних органів та органів місцевого самоврядування під час виконання посадових обов'язків і ведення діловодства користуватися винятково державною мовою; Закону України «Про освіту» [13], відповідно до якого мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

Пізніше в часі, досить послідовно відбулася низка подій, а саме – схвалення та набуття чинності нової редакції українського правопису [14], прийняття нового мовного закону [15], оновлення вимог щодо складання документів [16], а тепер ще й у цій страшній війні українська мова вимушена стояти на захисті себе самої й цілої країни, голосно демонструючи свою лексичну потужність.

Як виявилось, чи не найважливішою подією стало ухвалення Верховною Радою України закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2018 рік, підписаний Президентом у 2019 році) (далі – Закон). Відповідно до нього українська мова є єдиною державною (офіційною) мовою України. Такий статус української мови означає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також інші сфери суспільного життя (освіта, охорона здоров'я, армія, транспорт, ЗМІ, культура тощо) зобов'язані використовувати її на всій території країни під час здійснення своїх повноважень. Саме українська мова має виконувати функцію міжетнічного спілкування. Але водночас корінні народи та національні меншини мають право на здобуття дошкільної та початкової освіти рідною мовою. Новаторськими підходами у цьому Законі є введення у правове поле стандартів, зокрема правопису як мовного стандарту та створення окремого органу із забезпечення цих стандартів – Національної комісії зі стандартів державної мови; контроль використання державної мови у публічній площині як мови отримання інформації та послуг у сфері суспільного життя; встановлення відповідальності за невиконання відповідних вимог законодавства, фіксація порушень, система штрафів щодо порушників за допомогою діяльності окремого органу – Уповноваженого із захисту державної мови. Також відповідно до Закону має бути створена мережа державних курсів з вивчення української мови (відповідно до державної Програми сприяння опануванню державної мови) та запровадження системи рівнів володіння українською мовою.

У 2019 році Кабмін затвердив Стратегію популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» з метою підвищення популярності та конкурентоспроможності української мови в Україні та світі, яка узгоджується із Законом

України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» й визначає мету, стратегічні цілі та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної мовної політики, та охоплює всі сфери суспільного життя [17].

Висновки. На думку Уповноваженого із захисту державної мови Тараса Кременя, 24 лютого 2022 року не лише відкрило новий відлік в історії України та світу, а й започаткувало незворотній процес утвердження української мови як державної. Питання державної мовної політики є однією з важливих складових конституційного ладу. Конституція визначає українську мову як єдину державну мову, а відтак держава повинна створювати всі можливості для її розвитку та вивчення.

Мовний фронт – це ще один фронт, та не поле битви, а нова можливість відстоювати наші цінності. Знати та спілкуватися українською – захищати національні інтереси та наблизити нашу перемогу. Війна розставляє акценти. З початком повномасштабного російського вторгнення українці почали масово відмовлятися від держави є безпрецедентною за всі роки незалежності. Сьогодні понад 80 % громадян України використовують українську мову та вдосконалюють свої знання. Рекордні показники переходу на українську зміцнили наш мовний імунітет проти окупантів. Підкріплені єдністю та рішучістю, мовні фронти, які панують у всіх сферах нашого суспільного життя, ефективно й оперативно відповіли на ворожу пропаганду [18].

Ми є очевидцями нинішніх кардинальних змін інформаційного продукту в усіх сферах суспільного життя (у телерадіопросторі, у діяльності ЗМІ, у видавничій справі, на ринку освітніх послуг, у соціальних мережах, у комп'ютерному забезпеченні тощо), переорієнтації його зі зросійщеної площини в рідну, україномовну. На щастя, сьогодні нарешті відбувається усвідомлення того, що українська мова – це не лише засіб функціонування управлінської сфери чи рідна мова для носіїв окремих регіонів, а саме засіб спілкування всього українського народу, одна з ознак, завдяки якій відбувається процес нашої самоідентифікації.

Тож очевидним є той факт, що без мови не може існувати суспільство, без державної мови не може існувати

багатонаціональна держава. Мова виконує об'єднуючу функцію, стоїть поруч з поняттями нація і держава. Як зазначає історик Сергій Плохий, «усвідомлення національної єдності різко зростає у кризових ситуаціях. Також він вказує, що відповідно до опитувань, з 2014-го цей процес пришвидшився через травму війни, втрату територій та біженців» [19]. То ж мова виконує об'єднуючу функцію, стоїть поруч з поняттями нація і держава.

Продовжуючи попередню думку історика щодо впливу кризових ситуацій на прискорення усвідомлення національної єдності, слід зазначити, що також на підставі результатів соціологічних опитувань відзначається «безпрецедентне єднання суспільства на тлі війни» та зростання загальної думки щодо того, щоб саме українська мова була єдиною державною мовою в Україні.

Однак, слід зазначити, що суттєві зміни у ставленні українців до мовного питання насправді відбулися не буквально з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Як свідчать результати опитування, проведені соціологічною групою «Рейтинг» у березні 2022 року, вже упродовж останнього десятиліття зросла кількість людей, які почали вважати рідною саме українську мову. Ключовими подіями тут стала Революція Гідності, «мовні експерименти» тодішньої влади, агресія РФ та тимчасова окупація окремих територій у 2014 році. Крім того, відбулася зміна ставлення до української мови у центрі, на півдні та сході України й це стало помітним і відчутним у публічній площині.

Мовна самоідентифікація відбувається дедалі більше у бік української мови, але спершу це дві різні історії – мовне усвідомлення та мова в побуті.

Стає зрозумілим, що виключно за бажанням або як наслідок якихось магічних дій це не відбудеться, тому потрібен час і процес адаптації для тих російськомовних, хто наважиться зробити вибір на користь державної мови [20].

Тому, зокрема прийняття ЗУ «Про функціонування української мови як державної» ключовим принципом, покладеним у його основу, має саме поетапну українізацію українців, через що імплементація його окремих статей розтягнута в часі. Слушність цієї думки також підкреслює Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень [18].

Таким чином, можемо спостерігати, що рівень мовної самоідентифікації в українському суспільстві стабільно зростає, а війна стала для нього тим своєрідним пусковим механізмом, який активно стирає межі мовного протистояння, руйнує міфи «про братський народ» та «какаяразніца», сприяє світовій культурно-економічній ізоляції РФ і дає переконаність у тому, що після перемоги України над ворогом якісні зміни у формуванні мовної самоідентифікації українців, розширення меж і сфер застосування української мови, стала популяризація україномовного контенту, послідовна мовна політика збережуться і стабільно впроваджуватимуться надалі, а законодавче регулювання цих процесів відбуватиметься прозоро і коректно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шумицька Г., Підкуймуха Л., Кісс Н. Мова як «байрактар», мова як код: до ювілею соціолінгвістики Лариси Масенко. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/larysa-masenko-ukrayinska-mova/32126052.html>.
2. Терещук Г. «Українська мова злить Росію. Кремль знає, що мова є ідеологічним інструментом» – мовознавець Павло Гриценко. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/mova-viyna-zaborona-vbyvstvo/32115335.html>.
3. Кремень Т. 2022-й – рік мовного відродження України. URL: https://lb.ua/blog/taras_kremin/531131_2022y-rik_movnogo_vidrodzhennya.html
4. Марусик Т. Парадокси мовної ситуації. Чи має Українська держава «фокусуватися на мові»? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30816850.html>.
5. Конституція України. Київ, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Закон УРСР «Про мови в Українській РСР» № 8312-XI від 28.10.1989. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T831200>.
7. Вівчарик М. М. Україна: від етносу до нації: навч. посіб. Київ: Вища школа. 2004. 239 с.
8. Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» N 802-IV від 15 травня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#Tet>.
9. Закон України «Про засади державної мовної політики» № 5029-VI від 3 липня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text>.

10. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» № 159-VIII від 5 лютого 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-19#Text> .
11. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 848-VIII від 26 листопада 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> .
12. Закон України «Про державну службу» № 889-VIII від 10 грудня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> .
13. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> .
14. Український правопис: Постанова КМУ № 437 від 22 травня 2019 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf> .
15. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» № 2704-VIII від 25 квітня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> .
16. Національний стандарт ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». URL: <https://zakon.help/article/nacionalnii-standart-dstu-41632020-derzhavna?menu=82> .
17. Стратегія популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» з метою підвищення популярності та конкурентоспроможності української мови в Україні та світі <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text> .
18. Тарас Кремень: Українська мова впевнено завойовує належне їй місце в державі і суспільстві. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/11/09/taras-kremin-ukrayinska-mova-vpevneno-zavojovuye-nalezhne-yij-misce-v-derzhavi-i-suspilstvi/> .
19. Коношевич В. «Ми маємо працювати з тими, хто прийде після Путіна»: Сергій Плохій – про війну міфів, народження нації та заборону мов. URL: <https://birdinflight.com/portret-uk/20230202-sergij-plohiy.html> .
20. Шосте загальнонаціональне опитування: мовне питання в Україні (19 березня 2022 року). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/language_issue_in_ukraine_march_19th_2022.html .

Стаття надійшла до редакції 11.04.2023

Стаття рекомендована до друку 15.05.2023

A.V. SMULSKA

PhD (Edu), Associate Professor,

Associate Professor, of the Department of Public Law
discipline of the Faculty of Law

E-mail: allasm1@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1999-3068>

V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

LEGAL REGULATION OF THE LANGUAGE ISSUE IN UKRAINE DURING A FULL-SCALE INVASION RUSSIAN FEDERATION

ANNOTATION. *Introduction.* Language is the main fundamental principle of the consolidation of Ukrainian society, the driver of changes in national consciousness, a tool that hardens and adds strength.

In the future, the formation of national solidarity, the formation of a highly cultural linguistic personality, the education of the younger generation, and in general, perhaps, our future existence as a nation, as a people, as a country, will depend on everyone's attitude towards the Ukrainian language.

The language issue has always been a field of interest: from the study of its paradoxical nature in general, to the study of political manipulations and speculations that arose every time it became profitable for someone; observation of language processes that took place in the country under the guise of "mutual influence" and "mutual enrichment", but in fact were a cover for the total fusion of most of Ukraine and the decline of the prestige of the Ukrainian language, etc.

Short list of main results. The article states that the history of legislation regulating the language issue in Ukraine begins with its bans during the statelessness of Ukraine as part of the Russian Empire and other states. The reasons for the long-term dominance of the Russian language in Ukraine and its consequences include centuries-old Russification, the migration of Russians to the territory of Ukraine, the physical destruction, deportation and forced emigration of Ukrainians outside of Ukraine, the formation of a "Russian" situation, when nationally conscious Ukrainians are forced to defend themselves from migrants. A number of normative acts, the adoption of which at different times was intended to regulate the language issue in Ukraine, are listed and characterized.

Conclusions. The language front is another front, but not a battlefield, but a new opportunity to defend our values. To know and communicate in Ukrainian is to protect national interests and bring our victory closer. War sets the

tone. With the beginning of the full-scale Russian invasion, Ukrainians began to abandon the language of the aggressor en masse, and support for Ukraine as a single state is unprecedented in all the years of independence.

KEY WORDS: *language, language issue, full-scale invasion of the Russian Federation, legislative provision, law, national identification, protection, state.*

REFERENCES:

1. Shumytska H., Pidkuimukha L., Kiss N. Mova yak «bairaktar», mova yak kod: do yuvileiu sotsiolinhvistky Larysy Masenko. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/larysa-masenko-ukrayinska-mova/32126052.html> (in Ukrainian).
2. Tereshchuk H. «Ukrainska mova zlyt Rosiiu. Kreml znaie, shcho mova ye ideolohichnym instrumentom» – movoznavets Pavlo Hrytsenko. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/mova-viyna-zaborona-vbyvstvo/32115335.html>.
3. Kremin T. 2022-y – rik movnoho vidrozhennia Ukrainy. URL: https://lb.ua/blog/taras_kremin/531131_2022y-rik_movnogo_vidrozhennya.html (in Ukrainian).
4. Marusyk T. Paradoksy movnoi situatsii. Chy maie Ukrainska derzhava «fokusuvatsia na movi»? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30816850.html> (in Ukrainian).
5. Konstytutsiia Ukrainy. K. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (in Ukrainian).
6. Zakon URSR «Pro movy v Ukrainiskii RSR» № 8312-XI vid 28.10.1989. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T831200>. (in Ukrainian).
7. Vivcharyk M. M. Ukraina: vid etnosu do natsii: navch. posib. Kyiv: Vyshcha shkola. 2004. 239 s. (in Ukrainian).
8. Zakon Ukrainy «Pro ratyfikatsiiu Yevropeiskoi khartii rehionalnykh mov abo mov menshyn» N 802-IV vid 15 travnia 2003 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#Text>. (in Ukrainian).
9. Zakon Ukrainy «Pro zasady derzhavnoi movnoi polityky» № 5029-VI vid 3 lypnia 2012 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text>. (in Ukrainian).
10. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zakhystu informatsiinoho teleradioprostoru Ukrainy» № 159-VIII vid 5 liutoho 2015 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-19#Text>. (in Ukrainian).
11. Zakon Ukrainy «Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist» № 848-VIII vid 26 lystopada 2015 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (in Ukrainian).
12. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu sluzhbu» № 889-VIII vid 10 hrudnia 2015 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (in Ukrainian).
13. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» № 2145-VIII vid 5 veresnia 2017 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian).
14. Ukrainyski pravopys: Postanova KМУ № 437 vid 22 travnia 2019 r. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf> (in Ukrainian).
15. Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi» № 2704-VIII vid 25 kvitnia 2019 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (in Ukrainian).
16. Natsionalnyi standart DSTU 4163:2020 «Derzhavna unifikovana systema dokumentatsii. Unifikovana systema orhanizatsiino-rozporiadchoi dokumentatsii. Vymohy do oformlennia dokumentiv». URL: <https://zakon.help/article/nacionalnii-standart-dstu-41632020-derzhavna?menu=82> (in Ukrainian).
17. Stratehiia populiaryzatsii ukrainskoi movy do 2030 roku «Sylna mova – uspishna derzhava» z metoiu pidvyshchennia populiarnosti ta konkurentospromozhnosti ukrainskoi movy v Ukraini ta sviti <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text> (in Ukrainian).
18. Taras Kremin: Ukrainska mova vpevneno zavoiovuie nalezhne yii mistse v derzhavi i suspilstvi. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/11/09/taras-kremin-ukrayinska-mova-vpevneno-zavojovuye-nalezhne-yij-misce-v-derzhavi-i-suspilstvi/> (in Ukrainian).
19. Konoshevyh V. «My maiemo pratsiuvaty z tymy, khto pryide pislia Putina»: Serhii Plokhii – pro viinu mifiv, narodzhennia natsii ta zaboronu mov. URL: <https://birdinflight.com/portret-uk/20230202-sergij-plohij.html> (in Ukrainian).
20. Shoste zahalnonatsionalne opytuvannia: movne pytannia v Ukraini (19 bereznia 2022 roku). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/language_issue_in_ukraine_march_19th_2022.html (in Ukrainian).

The article was received by the editors 11.04.2023

The article is recommended for printing 15.05.2023